

ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ДИЛОГІЇ В. ДАЛЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ

*Салахатдінова Е.Ш., канд. філол. наук,
Юган Н.Л., докт. філол. наук (Київ)*

У статті описано основні напрями лінгвокраїнознавчої роботи в процесі навчання слухачів російської мови як іноземної (на початковому етапі) на основі лінгвокультурологічної діалогії В. Даля. «Толковый словарь живого великорусского языка» та «Пословицы русского народа» В. Даля є найважливішими науковими лексикографічними і фольклорними працями, засобом збагачення лексичного запасу іноземних слухачів, а також їх духовно-морального виховання й розвитку особистісного творчого потенціалу. На нашу думку, звернення до цих праць може бути плідним в іноземній аудиторії навіть на початковому етапі (на підготовчому відділенні університету).

Використання прислів'їв та приказок сприяє розвитку мовного чуття слухачів підготовчих відділень, допомагає виробити серйозне та відповідальне ставлення до слів не тільки як до засобу спілкування, а й як до складного механізму впливу на слухача, на його душевний стан. Мовна особистість поряд з оволодінням лексичним мінімумом, розвитком навичок і вмінь використовувати лексичний матеріал відповідно до граматичної й синтаксичної структури мови опановує концепти культури іносоціума. Систематична робота з пареміями розширює лексичний запас іноземців, поживлялоє їхнє мовлення.

Використання лінгвокультурологічної діалогії В. Даля (фольклорних скоромовок у вступному фонетичному курсі російської мови, паремій для вивчення лексики та граматики, розвитку розмовних навичок на заняттях російської мови як іноземної, матеріалів Словника для тлумачення значень безеквівалентної лексики адаптованих текстів російської класики на заняттях із літератури) сприяє кращому засвоєнню студентами-іноземцями граматичних особливостей мови, розумінню концептів національної культури, а також посилює інтерес до навчання.

Ключові слова: безеквівалентна лексика, лінгвокраїнознавство, паремії, російська мова як іноземна, тлумачний словник.

Салахатдінова Е.Ш., Юган Н.Л. Использование лингвокультурологической диалогии В. Даля в процессе обучения студентов-иностранцев русскому языку на начальном этапе. В статье описываются основные направления лингвострановедческой работы в процессе обучения слушателей русскому языку как иностранному (на начальном этапе) на основе лингвокультурологической диалогии В. Даля. «Толковый словарь живого великорусского языка» и «Пословицы русского народа» В. Даля являются важнейшими научными лексикографическим и фольклорным трудами, средством обогащения лексического запаса иностранных слушателей, а также их духовно-нравственного воспитания и развития личностного творческого потенциала.

Использование пословиц и поговорок способствует развитию языкового чутья слушателей подготовительных отделений, помогает выработать серьёзное и ответственное отношение к словам не только как к средству общения, но и как к сложному механизму воздействия на слушателя, на его душевное состояние. Языковая личность наряду с овладением лексическим минимумом, развитием навыков и умений использовать лексический материал в соответствии с грамматической и синтаксической структурой языка овладевает концептами культуры иносоциума.

Систематическая работа с паремиями расширяет лексический запас иностранцев, оживляет их речь.

Использование лингвокультурологической диалогии В. Даля (фольклорных скороговорок во вступительном фонетическом курсе русского языка, паремий для изучения лексики и грамматики, развития разговорных навыков на занятиях по русскому языку как иностранному, материалов Словаря для толкования значений безэквивалентной лексики адаптированных текстов русской классики на занятиях по литературе) способствует лучшему усвоению студентами-иностранцами грамматических особенностей языка, пониманию концептов национальной культуры, а также усиливает интерес к учёбе.

Ключевые слова: безэквивалентная лексика, лингвострановедение, паремии, русский язык как иностранный, толковый словарь.

Elmira Salahatdinova, Nataliia Yuhan. Usage of the V. Dahl's linguocultural diversity in the process of teaching Russian language to foreign students at the initial stage. The article describes the main directions of linguistic work in the process of teaching Russian as a foreign language on the basis of V. Dahl's linguistic and cultural dichology. At the present time, "The Explanatory Dictionary of the Great Living Russian Language" and "Proverbs of the Russian People" remain the most important scientific lexicographic and folklore by the means of enriching the lexical reserve of foreign students, as well as enriching their spiritual and moral education and the development of personal creative potential.

In Russian as a foreign language classes at level A 1, as exercises in phonetics and for pronunciation, we offer tongue twisters from the collection of V. Dahl's proverbs, and folklore texts are given without semantization.

Paremiological material is used during the study of grammatical topics (as illustrative material) and for the development of students' speech. The use of proverbs and sayings during the Russian language classes contributes to the development of students' language intuition, helps to develop a serious and responsible attitude to the word, not only as a means of communication but also as a complex mechanism of influence on the listener, on his mental state. The linguistic personality, along with mastering the lexical minimum, the development of skills and abilities to use lexical material following the grammatical and syntactic structures of the language, masters the concepts of the culture of another society. Systematic work with paremias expands the lexical reserve of foreigners, revives their speech.

Appeal to the Explanatory Dictionary by V. Dahl is associated with the work on nonequivalent vocabulary in the course of literature. The teacher's choice of vocabulary volume, illustrative material, and principles of adaptation of the Dahl's vocabulary "nest" for use in classes with foreigners in each case depends on the level of the group, the plan of the lesson and the time allotted by the teacher to work with lexical material and lexicographic works.

Key words: explanatory dictionary, linguistics, non-equivalent vocabulary, paremias, Russian as a foreign language.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Специфіка навчання іноземців російської мови на підготовчих відділеннях ЗВО України полягає в тому, що слухачі занурені в російське мовне середовище в навчальному закладі (на заняттях із російської мови як іноземної (РМІ)) та в російсько-українське культурне та мовне середовище в соціумі. Крім того, з 2018 р. у навчальний план підготовчих відділень країни введений обов'язковий курс української мови як іноземної, що створює

передумову виникнення явища полілінгвізму. На стиках культури, що вивчається (російської), з культурою країни перебування (українською) та національною культурою слухачів підготовчого відділення відбувається формування так званої четвертої культури особистості. У зв'язку з цим у курсі РМІ актуалізується проблема формування у слухачів міжкультурної та лінгвокраїнознавчої компетенції.

Під терміном «лінгвокраїнознавство» в методиці викладання РМІ розуміється «робота викладача з ознайомлення іноземних школярів, студентів, стажистів із сучасною дійсністю, культурою за посередництвом російської мови й у процесі її вивчення» (переклад наш – Е. С., Н. Ю.) [4: 5]. При цьому формуються навички, які зводяться «до здатності сприймати країнознавчу інформацію на рівні фону слів і фонових знань у рецептивних видах та оперувати нею в репродуктивно-продуктивних видах мовленнєвої діяльності» (переклад наш – Е. С., Н. Ю.) [4: 155]. У явищах культури, які сприймаються іноземцями, виокремлюються інтернаціональні та національні елементи. В області перетину двох культур викладач РМІ може практикувати суто лінгвістичний підхід, а в області розбіжностей – використовувати лінгвокраїнознавчу методику [5: 100].

Великим потенціалом для вивчення російської культури (народних традицій, повір'їв, побутових реалій) і російської мови (слів, творів малих жанрів фольклору, фразеологізмів) в іноземній аудиторії мають славновісні культурні пам'ятники В. Даля – «Толковый словарь живого великорусского языка» та «Пословицы русского народа» [8; 9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій за темою дослідження. В методиці викладання РМІ описи досвіду звернень методистів до Словника та збірки прислів'їв В. Даля поодинокі, а наукові статті про використання далівської діалогії в практиці роботи на підготовчому відділенні ЗВО відсутні. У роботах Т. Міщенко, Н. Ряннель і Н. Прасолової ставиться питання про роль далівського Словника та збірки прислів'їв у методиці викладання РМІ у процесі навчання студентів-філологів [10; 11; 13]. У статті О. Сапожникової розглядається система видів робіт зі Словником, які сприяють формуванню лінгвістичного мислення, самостійності, лексикографічної компетентності студентів-іноземців [14]. А. Яценко описує основні напрями

лінгвокраїнознавчої роботи в процесі навчання студентів РМІ, а також розглядає відображення лінгвокраїнознавчого аспекту в лексичному матеріалі навчальних посібників для домашнього читання для іноземних студентів [15].

У даній статті описано досвід використання лексикографічної та фольклорної праць В. Даля в практиці викладання РМІ на початковому етапі навчання (на підготовчому відділенні університету), що і визначає наукову новизну роботи.

Мета статті – описати основні напрями лінгвокраїнознавчої роботи під час навчання слухачів РМІ на початковому етапі на основі лінгвокультурологічної діалогії В. Даля.

Виклад основного матеріалу дослідження. У підручниках із РМІ, які використовуються на підготовчому відділенні Київського національного університету імені Тараса Шевченка, російські фразеологізми, прислів'я та приказки відсутні (в тексти включено 3 крилаті вислови: «Скажи, хто твій друг, и я скажу, хто ты» (Евріпід), «Человек человеку – волк» (Плавт), «Если гора не идёт к Магомету, то Магомет идёт к горе» («Коран»)) [2; 3: 59–60, 116]). Імовірно, автор цих підручників В. Беспаленко дотримувалася поширеної в методиці викладання РМІ точки зору, за якою на початковому етапі навчання необхідно використовувати навчальні тексти, що відображають місце перетину двох культур; питома вага лінгвокраїнознавства на різних етапах змінюється: вона підвищується разом зі ступенем володіння мовою [5: 67, 101].

У підручнику В. Беспаленко в додатку вміщено скоромовки, які взято не з далівської збірки прислів'їв, а зі збірок дитячого фольклору [2: 139–142; 3: 318–320]. На заняттях РМІ на рівні А1 у якості вправ з фонетики, для постановки вимови ми пропонуємо фольклорний матеріал із діалогії В. Даля. Скоромовки подаються без семантизації: «Около ямы три хвоя вялы; на хвой стану, хвой достану» (х), «По ремешку, по бревешку боком проведу кобылку» (б, ш), «Шит колтак, вязан колтак, да не по-колтаковски» (к, л, п), «Съел молодец тридцать три пирога с пирогом, да всё с творогом» та ін. [8: II: 633–635].

При використанні пареміологічного матеріалу як ілюстративного для вивчення граматичних тем на рівнях А1 – А2 викладач у поодиноких випадках пояснює значення фольклорного

зразка, але частіше за все він тільки звертає увагу слухачів на граматичні та стилістичні особливості сталої фрази.

Значний потенціал мають далівські паремії при вивченні морфології. У прислів'ях, приказках, загадках і надфразових єдностях слухачі знаходять іменники як у формі однини, так і множини, приклади іменників усіх трьох родів. Плідно може бути використаний матеріал зі збірки В. Даля при розгляді граматичних тем «Іменники власні та загальні» («*Язык до Киева доведёт*», «*Не всякому, как Якову*», «*Глупому счастье, а умному Бог даст*» [8: I: 32, 59, 518]), «Іменники – назви істот та неістот» («*Повторенье – мать ученья*», «*За двумя зайцами погонишься – ни одного не поймаешь*», «*Цыплят по осени считают*» [8: II: 75, 541]), «Іменники зі значенням конкретності або абстрактності» («*Дело не медведь, в лес не уйдёт*», «*Чужой бедой сыт не будешь*», «*Что написано пером, не вырубишь топором*» [8: I: 124, 315, 451]); «Іменники зі значенням речовинності» («*Хлеб да вода – крестьянская еда*», «*Пить вино вместе, а хлеб-соль пополам*», «*Рыба – вода, ягода – трава, а хлеб всему голова*» [8: II: 391–410]). Для закріплення та повторення теми «Розряди займенників» можна використовувати такі прислів'я та приказки, як «*Кто старое помянет, тому глаз вон*», «*Не нам кроить, не нам и шить*», «*У нашего свата ни друга, ни брата*» [8: I: 124, 211, 343].

Паремії доцільно використовувати також під час вивчення теми «Прикметник» (відміна, ступені порівняння, коротка форма) – «*Хорошего понемножку*», «*Злой плачет от зависти, добрый от радости*», «*Богаты не будем, а сыты будем*» [8: I: 31, 129; II: 5]. Прислів'я та приказки – благодатний матеріал для знайомства іноземців із темою «Числівник»: «*Двое дерутся, третий не мешайся!*», «*На неделе семь дней*», «*У семерых братьев по одной сестрице, много ли всех? (Одна)*», «*Грош да три деньги отложь*» [8: II: 43–45].

При повторенні теми «Дієслово» ми пропонуємо такий матеріал: «*Что ни делается, всё к лучшему*», «*Не дразни собаку, так и не укусит*», «*Что наслаиваешь, то и проживаешь*» [8: I: 6, 28, 128]. Звертаючись до паремій з «Пословиц русского народа» В. Даля, ми закріплюємо та повторюємо теми «Дієприкметник» та «Дієприслівник». Наприклад, «*Не узнав горя, не узнаешь и радости*», «*Обнявшись, веку не просидеть*», «*Просватанная, что проданная*» та ін. [8: I: 28, 302, 328].

Безумовно, використання далівської лінгвокультурологічної діалогії плідне й на заняттях з розвитку мовлення. При опануванні обов'язкових розмовних тем у першому та в другому семестрах доцільно вводити паремії, які допоможуть охарактеризувати ситуацію та людину в ній, дію або характер мовця чи слухача. За темами «Мій новий друг» і «Мій старий друг» ми використовуємо паремії «*Не давай денег, не теряй дружбы*», «*Говорит правду – потеряет дружбу*», «*Друга за деньги не купишь*», «*Не держи сто рублей, держи сто друзей*» [8: I: 350–351, 357]; за темою «Моя родина» – «*Муж – голова, жена – душа*», «*Вся семья вместе, так и душа на месте*», «*Детки – радость, детки и горе*», «*У кого детки, у того и ягодки*» [8: I: 463, 482, 491]; «Навчання» – «*Кто хочет много знать, тому надо мало спать*», «*Не хочу учиться, хочу жениться*», «*Повторение – мать ученья*», «*Век живи – век учись*», «*Ученье – свет, а неученье – тьма*» [8: II: 540-552]; «Батьківщина» – «*Свой быт милее*», «*Ищи добра на стороне, а дом любви по старине*», «*И за рекой люди живут*», «*Где кто родится, там и пригодится*» [8: I: 400–404]; «Мова та спілкування» – «*Петь хорошо вместе, а говорит порознь*», «*Лучше не договорить, чем переговорить*», «*Кто много говорит, тот мало делает*», «*Говорит, как река льётся*» [8: I: 518–528] та ін.

Слухачам курсу РМІ на підготовчому факультеті пропонується перекласти паремію на рідну мову, зрозуміти її значення, підібрати аналог у своїй культурі, подумати, в якій ситуації доречно вжити кожну одиницю висловлювання. Підготувати слухачів до письмового іспиту (твору) – навчити підбирати прислів'я або приказки за заданою темою та обирати спосіб уведення їх у текст – допомагають міні-твори підлітків про особливості вживання прислів'їв та приказок в їхніх ролинах. Студентам пропонується читати й аналізувати тексти за цією темою з інтернет-форуму. Наприклад, «*однажды я и моя подруга гуляли на даче. Было холодно. Мы надели кофты и пошли гулять к берегу озера. После дождя на берегу было мокро и скользко. Но это нам не помешало гулять. Мы играли, бегали по берегу. Но тут я начала падать в воду. Виталина, несмотря на холод, прыгнула в воду и подхватила меня! Ноги у неё промокли. Хорошо, что мы взяли запасные носки и ботинки. Мы переобулись и пошли домой (на дачу). По дороге я вспомнила пословицу «друг познаётся в беде» и поняла, что она –*

мой настоящий друг! Несмотря на то, что Виталина могла заболеть, она прыгнула за мной в воду»; «Слово – не воробей, вылетит – не поймаешь». Слово – это могущество, данное человеку. Словом можно обидеть или помочь. Не надо говорить лишнего, перед тем, как сказать, подумай, а потом уж говори. Эту пословицу чаще используют тогда, когда кто-то оскорбил человека за то, чего он не делал, и обидчик понимает свою вину. Я редко говорю вслух эту пословицу, чаще всего она мелькает у меня в голове тогда, когда я хочу сказать что-то лишнее» [12]. При підготовці творів для письмового екзамену викладач пропонує кожному студенту подумати, які абзаци, думки, фрази зі створеного тексту відображають його почуття та переживання та можуть знайти емоційний відгук у душі читача, вказує тематичну рубрику зі збірки прислів'їв В. Даля, яка відповідає думкам та емоціям автора, допомагає підібрати конкретне прислів'я та ввести його у твір. Подібна робота має індивідуальний характер.

Безумовно, використання прислів'їв та приказок сприяє розвитку мовного чуття слухачів підготовчих відділень, допомагає виробити серйозне та відповідальне ставлення до слів не тільки як до засобу спілкування, а й як до складного механізму впливу на слухача, на його душевний стан. Мовна особистість поряд з оволодінням лексичним мінімумом, розвитком навичок і вмінь використовувати лексичний матеріал відповідно до граматичної й синтаксичної структури мови опановує концепти культури іносоціуму. Систематична робота з пареміями розширює лексичний запас іноземців, поживляє їхнє мовлення.

Звернення до Глумачного словника В. Даля доцільно в першу чергу, коли ми опановуємо на заняттях РМІ такий напрям лінгвокраїнознавчої роботи, як робота з безеквівалентної лексики. Під «безеквівалентною лексикою» ми розуміємо таку лексику, «план змісту якої неможливо зіставити з будь-яким іншомовним лексичним поняттям (у такому разі безеквівалентні слова не перекладаються, їх доводиться передавати описовими виразами або за допомогою пояснень)» (приклад наш – Е. С., Н. Ю.) [4: 17]. Е. Верещагін і В. Костомаров виділяють 7 груп безеквівалентної лексики. Перша група містить так звані «советізми» («*Верховный Совет*», «*депутат*», «*детский дом*», «*детский сад*», «*очередной отпуск*» та т.п.). Друга група відображає лексику нового побуту («*парк культуры и отдыха*»,

«зачётка», «домоуправление» та ін.). Третя група називає предмети, явища традиційного побуту, які мають тривалий історичний генезис, та слова, що не застаріли до теперішнього часу: «щи», «каша», «бориц», «хоровод», «изба» та т. ін. Четверта група являє собою історизми, слова та поняття, що позначають предмети й явища попередніх історичних періодів: «помещик», «воевода», «кафтан», «уезд» та ін. П'ята група – це лексика фразеологічних одиниць: «бить в набат», «казанская сирота», «всем миром», «сказка про белого бычка» та ін. Шоста група – слова з фольклору, пов'язані з емоційною оцінкою, які подібні до історизмів: «добрый молодец», «русалка», «кисельные берега» та ін. Сьома група – слова, які запозичені з мов народів колишнього СРСР: «базар», «халат», «вареники», «парубок», «гетман» та т. п. [5: 55–66]. Кращому засвоєнню значень безеквівалентної лексики 3–6 груп на практичних заняттях буде сприяти Тлумачний словник В. Даля. У Словнику зібрана та систематизована лексика, що відображає самобутню матеріальну (одяг, житло, транспорт, їжа, господарство, споруди, ремесла та ін.) і духовну культуру російського народу (обряди, вірування, повір'я, свята й т.п.).

Для роботи з іноземними слухачами краще взяти адаптований та ілюстрований словник В. Даля [6; 7]. У даному виданні використовується сучасна орфографія й пунктуація, словникові статті скорочено та проілюстровано, що дає можливість ефективно задіяти цей словниковий ресурс на заняттях РМІ.

Якщо в базових підручниках з РМІ на рівнях А1 – В1 [2; 3] безеквівалентна лексика одинична («бориц», «детский сад»), то в курсі «Української та зарубіжної літератури» вона присутня в адаптованих текстах класичних художніх творів. Так, у підручнику «Література» для слухачів підготовчого відділення КНУ імені Тараса Шевченка зустрічаються позначення цивільних і військових чинів Русі з давніх-давен до початку ХХ ст. («есаул», «корнет», «ротмистр», «станционный смотритель» [1: 26, 141, 158]); професій і соціальних станів («калики перехожие», «бурлак», «ямищик», «панночка», «разночинец», «воевода» [1: 15, 24, 175, 198, 219, 241]); назви релігійно-народних свят та їхніх атрибутів («крещенский вечерок», «крещенские гадания», «крещение», «песни подблюдные», «заклинания», «рождество», «колядовать, колядка» [1: 103, 104, 164, 172, 173]); імена слов'янських демонологічних персонажів («чёрт», «ведьма»,

«колдун» [1: 172–173, 193]); назви осель («изба», «светлица» [1: 19–20, 104]); предметів війни та побуту («гусли», «булава» [1: 16, 22]); одягу («шинель», «вицмундир», «шушун» [1: 179, 241]); назв продуктів і кулінарних страв («вареник», «паляниця» [1: 173–174]) та ін.

Така лексика на заняттях із літератури вимагає адекватного тлумачення – перевести англійською мовою безеквівалентну лексику найчастіше неможливо. У підручнику «Література» відсутні завдання, які спрямовано на роботу з подібною лексикою (немає перекладів таких слів зовсім або переклад не дає чіткого уявлення про певну національну реалію). У цих випадках доцільно звернутися до далівського тлумачного словника.

На заняттях із літератури можна використовувати перше 4-томне видання, в якому пропонується повний текст знаменитого словника В. Даля відповідно до сучасної графіки й орфографії. Тут ми знаходимо всі безеквівалентні слова, які використовуються в підручнику «Література» [9: I: 242, 248, 287, 356, 390–391, 557, 672, 862, 970, II: 14–15, 125, 221, 236, 270, 314, III: 15, 21, 268, IV: 62, 167–168, 179, 247, 403, 985–986, 1044, 1074, 1112]. Більшу частину цієї лексики ми знаходимо й в ілюстрованому далівському словнику, перевагою якого є безліч кольорових ілюстрацій, що вибудовують чудовий візуальний ряд [6: 28–29, 32–33, 39, 45, 52, 62–63, 69, 82, 98, 101, 106, 114, 206, 220–221, 263, 271–272, 333–334, 347, 343]. Слухачам-іноземцям надається можливість не тільки прочитати далівське тлумачення давно забутого слова, дізнатися невідомі йому раніше значення слів, але й побачити на полотнах знаменитих російських художників їх зорові образи. Наприклад, слово «гадание» супроводжують картини Ю. Сергєєва «Ворожіння на картах», «Ворожіння на свічках», «У ворожки», В. Горелова «Ворожіння» [6: 21, 32, 41, 121], слово «ротмістр» – І. Прянишникова «Гвардійський ротмістр» [6: 272], слово «шушун» – І. Білібін «Заміжня карелка в шушуні» [6: 343] та ін.

На заняттях із літератури на початковому етапі освоєння російської мови можна звернутися до ілюстрованого Словника для дітей та школярів. Він виданий у скороченому, адаптованому вигляді, особливу увагу в ньому приділено словам, що характеризують звичаї, побут та вірування російського народу. З безлічі прикладів, які ілюструють використання того чи іншого слова в живому мовленні, в словнику залишені найбільш яскраві прислів'я та приказки. Ми можемо знайти в цьому виданні такі

необхідні студентам на заняттях із літератури слова, як «калика», «бурлак», «пан», «воевода», «гадание», «заклинать», «коляда», «колдун», «изба», «светлица», «гусли», «булава», «шинель», «шушун», «вареники» [7: 24–25, 28, 36, 42, 50, 75, 84, 97, 103–104, 156, 186–187, 248, 252].

Вибір викладачем обсягу словникової статті, ілюстративного матеріалу, принципів адаптації далівського словникового «гнізда» для використання на заняттях з іноземцями в кожному випадку залежить від рівня групи, плану заняття та часу, який відведено викладачем на роботу з лексичним матеріалом та лексикографічними роботами.

Висновки. «Голковый словарь живого великорусского языка» та «Пословицы русского народа» В. Даля залишаються найважливішими науковими лексикографічними та фольклорними працями, засобом збагачення лексичного запасу іноземних студентів, а також їх духовно-морального виховання й розвитку особистісного творчого потенціалу. На нашу думку, звернення до цих праць може бути плідним в іноземній аудиторії навіть на початковому етапі (на підготовчому відділенні університету).

Використання лінгвокультурологічної діалогії В. Даля (фольклорних скоромовок у вступному фонетичному курсі російської мови, паремій для вивчення лексики та граматики, розвитку розмовних навичок на заняттях РМІ, матеріалів Словника для тлумачення значень безеквівалентної лексики адаптованих текстів російської класики на заняттях із літератури) сприяє кращому засвоєнню студентами-іноземцями граматичних особливостей мови, розумінню концептів національної культури, а також посилює інтерес до навчання.

Перспективою досліджень у даному напрямі є розробка наукових засад системи завдань і вправ лінгвокраїнознавчої спрямованості для іноземних слухачів підготовчих відділень, які вивчають російську мову на початковому етапі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александрова В.М., Бондарь Л.А. Литература: учебн. пособ. для студ.-иностран. К.: Изд.-полигр. центр «Киевск. ун-т», 2011. 245 с.
2. Беспаленко В.В. Русский язык как иностранный. Часть I. Вводно-грамматический курс: учебное пособие. К.: ИПЦ «Киевский университет», 2015. 142 с.

3. Беспаленко В.В. Русский язык как иностранный: в 2 ч. Часть II. Лексико-грамматический курс: учебное пособие. К.: ИПЦ «Киевский университет», 2010. 334 с.
4. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Лингвострановедческая теория слова. М.: Рус. яз., 1980. 320 с.
5. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. М.: Изд. Моск.ун-та, 1973. 235 с.
6. Даль В.И. Большой иллюстрированный толковый словарь русского языка. Современное написание / изд. подг. Ю. Медведев. М.: Астрель: АСТ: Хранитель, 2007. 349 с.
7. Даль В.И. Иллюстрированный толковый словарь для детей и школьников / сост. В.И. Логинов. М.: Вече, 2008. 272 с.
8. Даль В.И. Пословицы русского народа: в 2 т. М.: Худож. лит., 1989.
9. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. Современное написание: в 4 т. М.: Астрель: АСТ, 2003. Т. I. – 1158 с.; Т. II. – 1280 с.; Т. III. – 921 с.; Т. IV. – 1144 с.
10. Мищенко Т.Н., Ряннель Т.Я. О роли фразеологических и афористических единиц русского языка в развитии иностранных студентов. *Владимир Даль как исследователь и творческая личность. Двенадцатые Международные Далевские чтения*: докл. и сообщ. Луганск: Изд-во ВНУ им. В. Даля, 2008. С. 127–132.
11. Мищенко Т.Н., Ряннель Т.Я. Роль национально-культурного компонента семантики пословиц и поговорок при обучении русскому языку иностранных студентов. *Научное и творческое наследие В.И. Даля в контексте современного знания*: Одиннадцатые Международные Далевские чтения: докл. и сообщ. Луганск: Изд-во ВНУ, 2007. С. 59–66.
12. Пишем мини-сочинение о пословицах. *Светлана Берестовицкая: Персональная страница*. URL: www.berestovitskaya.ru/chitatelskiy-dnevnik/pishem-mini-sochinenie-o-poslovitsakh (дата звернення: 29.03.2019).
13. Прасолова Н.Л. В.И. Даль и национальная культура слова в преподавании русского языка как иностранного. *Творческое наследие В.И. Даля в идейно-нравственном формировании личности*: тез. докл. и сообщ. Четвёртых Далевских чтений. Ворошиловград: Изд-во ВГПИ, 1988. С. 142–143.
14. Сапожникова О.В. «Толковый словарь живого великорусского языка» В.И. Даля – творческая мастерская для иностранных студентов-

филологов. *В.И. Даль в мировой культуре*: сб. науч. работ. Луганск – Москва: Изд-во ГУ «ЛНУ имени Тараса Шевченко», 2012. Ч. 4. С. 150–166.

15. Ященко А.А. Отражение лингвострановедческого аспекта в лексическом материале учебных пособий по домашнему чтению для иностранных студентов. *В.И. Даль в мировой культуре*: сб. науч. работ. Луганск – Москва: Изд-во ГУ «ЛНУ имени Тараса Шевченко», 2012. Ч. 4. С. 175–191.

REFERENCES

- Aleksandrova, V.M. and Bondar, L.A. (2011). *Literatura [Literature]*. K.: Izd.-poligr. centr “Kievsk. un-t” [in Russian].
- Bespalenko, V.V. (2015). *Russkij jazyk kak inostrannyj. Vvodno-grammaticheskij kurs [Russian as a foreign language. Introduction and grammar course]*. K.: IPC “Kievskij universitet” [in Russian].
- Bespalenko, V.V. (2010). *Russkij jazyk kak inostrannyj: Leksiko-grammaticheskij kurs [Russian as a foreign language: lexico-grammatical course]*. K.: IPC “Kievskij universitet” [in Russian].
- Dahl, V.I. (1989). *Poslovicy russkogo naroda [Proverbs of the Russian people]*. M.: Hudozh. lit. [in Russian].
- Dahl, V.I. (2003). *Tolkovyj slovar' zhivogo velikoruskogo jazyka. Sovremennoe napisanie [Explanatory dictionary of the living Great Russian language. Modern writing]*. M.: Astrel': AST [in Russian].
- Dahl, V.I. (2007). *Bol'shoj illjustrirovannyj tolkovyj slovar' russkogo jazyka. Sovremennoe napisanie [Large illustrated dictionary of the Russian language. Modern writing]*. M.: Astrel': AST: Hranitel' [in Russian].
- Dahl, V.I. (2008). *Illjustrirovannyj tolkovyj slovar' dlja detej i shkol'nikov [Illustrated dictionary for Children and Schoolchildren]*. M.: Veche [in Russian].
- Mishhenko, T.N. and Rjannel, T.Ja. (2008). O roli frazeologicheskikh i aforisticheskikh edinic russkogo jazyka v razvitii inostrannyh studentov [On the role of phraseological and aphoristic units of the Russian language in the development of foreign students]. *Vladimir Dahl kak issledovatel i tvorcheskaja lichnost [Vladimir Dal as a researcher and creative person]*. Lugansk: Izd-vo VNU im. V. Dalja, pp. 127–132 [in Russian].
- Mishhenko, T.N. and Rjannel T.Ja. (2007). Rol nacional'no-kul'turnogo komponenta semantiki poslovic i pogovorok pri obuchenii russkomu jazyku inostrannyh studentov [The role of the national-cultural component of the semantics of proverbs and sayings in teaching Russian to foreign

- students]. *Nauchnoe i tvorcheskoe nasledie V.I. Dalja v kontekste sovremennogo znaniya [The scientific and creative heritage of V.I. Dahl in the context of modern knowledge]*. Lugansk: Izd-vo VNU, pp. 59–66 [in Russian].
- Pishem mini-sochinenie o poslovicah [We write a mini-essay on proverbs]. (2019). *Svetlana Berestovickaja: Personal'naja stranica [Svetlana Berestovitskaya: Personal page]* [online]. Available at: <http://www.berestovitskaya.ru/chitatelskiy-dnevnik/pishem-mini-sochinenie-o-poslovitsakh> [Accessed March 29, 2019] [in Russian].
- Prasolova, N.L. (1988). V.I. Dal i nacional'naja kul'tura slova v prepodavanii russkogo jazyka kak inostrannogo [Dahl and the national culture of the word in teaching Russian as a foreign language]. *Tvorcheskoe nasledie V.I. Dalja v idejno-nravstvennom formirovanii lichnosti [The creative heritage of V.I. Dahl in the ideological and moral formation of personality]*. Voroshilovgrad: Izd-vo VGPI, pp. 142–143 [in Russian].
- Sapozhnikova, O.V. (2012). “Tolkovyj slovar zhivogo velikoruskogo jazyka” V.I. Dalja – tvorcheskaja masterskaja dlja inostrannyh studentov-filologov [“Explanatory Dictionary of the Living Great Russian Language” V.I. Dal’ – a creative workshop for foreign students-philologists]. *V.I. Dal’ v mirovoj kul'ture [V.I. Dahl in world culture]*. Lugansk – Moskva: Izd-vo “GU LNU imeni Tarasa Shevchenko”, Vol. 4, pp. 150–166 [in Russian].
- Jashhenko, A.A. (2012). Otrazhenie lingvostranovedcheskogo aspekta v leksicheskom materiale uchebnyh posobij po domashnemu chteniju dlja inostrannyh studentov [Reflection of the linguistic and cultural aspect in the lexical material of home reading aids for foreign students]. *V.I. Dal v mirovoj kul'ture [V.I. Dahl in world culture]*. Lugansk – Moskva: Izd-vo GU “LNU imeni Tarasa Shevchenko”, Vol. 4, pp. 175–191 [in Russian].
- Vereshhagin, E.M. and Kostomarov, V.G. (1980). *Lingvostranovedcheskaja teorija slova [Linguistic theory of words]*. M.: Rus. jaz. [in Russian].
- Vereshhagin, E.M. and Kostomarov, V.G. (1990). *Jazyk i kul'tura: Lingvostranovedenie v prepodavanii russkogo jazyka kak inostrannogo [Linguistic and cultural studies in teaching Russian as a foreign language]*. M.: Rus. jaz. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції: 10.04.2019

Салахатдінова Ельміра Шаміліївна, канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов Академії статистики, обліку й аудиту (04107,

Київ, вул. Підгірна, 1); e-mail: almira_k@ukr.net; orcid: <http://orcid.org/0000-0001-9840-6129>.

Салахатдинова Эльмира Шамильевна, канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов Академії статистики, учёта и аудита (04107, Київ, ул. Подгорная, 1); e-mail: almira_k@ukr.net; orcid: <http://orcid.org/0000-0001-9840-6129>.

Elmira Salakhatdinova, Ph.D. in Philology, Associate Professor, Department of Foreign Languages, National Academy of Statistics, Accounting and Auditing (04107, Kyiv, 1 Pidhirna str.); e-mail: almira_k@ukr.net; orcid: <http://orcid.org/0000-0001-9840-6129>.

Юган Наталія Леонідівна, докт. філол. наук, доцент підготовчого відділення Київського національного університету імені Тараса Шевченка (03022, Київ, вул. Васильківська, 36); e-mail: ugannl2@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0001-6845-6731>.

Юган Наталья Леонидовна, докт. філол. наук, доцент підготовчого відділення Київського національного університету імені Тараса Шевченка (03022, Київ, ул. Васильковская, 36); e-mail: ugannl2@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0001-6845-6731>.

Nataliia Yuhan, Ph.D. in Philology, Associate Professor, Preparatory Department Taras Shevchenko Kyiv National University (03022, Kyiv, 36 Vasilkivska str.); e-mail: ugannl2@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0001-6845-6731>.